

האקדמיה ללשון העברית

אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון

לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם גברת חנה רובינא
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 401-17-2

- 1 א' בר־אדון : ובכן, איך פתרתם את הבעיה הזאת של ה' מינוח לצורכי ה' בימה, התפאורות.
- 2 ח' רובינא : =נו, במשך הזמן, במשך הזמן. אה, היה ח', הייתה חסרה מילה זו או אחרת,
- 3 היו, היינו שואלים ר', ו', והתרגלנו לבטא או', ל', [צוחקת] היו דברים שנשארו
- 4 עד, עד היום הזה. א', איפור, למשל, כשצריך אה, צבע חום, הידיים, או
- 5 הצוואר, כן? יש נוזל כזה, שברוסית היינו קוראים לו מְרִילְקָה ,
- 6 א' בר־אדון : אהה.
- 7 ח' רובינא : וזה המרילקה נשארה עד היום הזה. [צוחקת] אם זְקוקים לו. אם זְקוקים לה.
- 8 [צוחקת]
- 9 א' בר־אדון : אפילו השחקנים ה' צברים משתמשים בה? או שרק הוותיקים?
- 10 ח' רובינא : =לא, אינני יודעת, אני באמת לא שמעתי איך הם אומרים. צבע חום, צבע
- 11 נוזל, אני יודעת?
- 12 א' בר־אדון : עכשיו, את אמרת שאתם מכינים מחזה של,
- 13 ח' רובינא : =קאמי.
- 14 א' בר־אדון : =אה, קאמי.
- 15 ח' רובינא : =כן.
- 16 א' בר־אדון : אָה, ו', מפורסם וידוע כיצד את, מתכוננת ל', ל', לקראת תפקיד.
- 17 ח' רובינא : זה מחזה קשה מאוד. תפקיד קשה שלא שיערתי שזה יהיה כל כך קשה. אני
- 18 תחילה התנגדתי ל' מחזה הזה. זה קודר מאוד. כמו, אצל קאמי בכלל. ו', אה,
- 19 אחרי שקראתי עוד פעם ועוד פעם, זה בכל זאת מעניין, לדוש, בחומר זה.
- 20 מעניין, ל', ל', לחקור ו', אינני יודעת עד כמה זה יעלה, מפני שזה באמת קשה
- 21 >מאוד. אינני יודעת אם אתה מכיר את המחזה, מְלוֹן דוֹנְדִי. [במבטא
- 22 צרפתי] זה 'אי הבנה'. 'אי הבנה'. [שם המחזה. הועלה ב'הבימה' ב-1965] זו
- 23 באמת אי הבנה.
- 24 א' בר־אדון : [צוחק] אז את עכשיו קוראת,
- 25 ח' רובינא : =מסביב לו. כן, כן.
- 26 א' בר־אדון : =יצירות שונות.
- 27 ח' רובינא : =כן, כן,
- 28 א' בר־אדון : =של קאמי, כדי לקבל [לא נשמע],
- 29 ח' רובינא : =כן, כן. 'הזר' כבר קראתי. << L'Étranger >>. ו' זהו, צריך אה, בכל פעם

כשאתה עובד על, על מחזה, ש־ רחוק מה־ הווי שלך, מ־, מ־, אז, צריך איכשהו,	30
ל־, ל־, להיכנס אל תוך הספֶרה, אל תוך ה־, אינני יודעת איך לומר את זה,	31
א' בר־אדון: = לתוך ה־, האווירה <הכללית>,	32
ח' רובינא: = האווירה הזאת, כן.	33
א' בר־אדון: = כן.	34
ח' רובינא: = של הסופר, של מה הוא, מה הוא כותב, איך הוא מתבטא. [מדברת בשקט]	35
א' בר־אדון: אה, מתי אה, תהיה ה־ פרמיירה?	36
ח' רובינא: = או, אנחנו מקווים באוקטובר. אבל חו־, עובדים עכשיו עד סוף העונה, עד	37
סוף החודש, ואחר כך אה, יוצאים לחופש לארבע שבועות, ובשובנו, נתחיל	38
אה, נכין עכשיו כמה שאפשר יהיה, ואחר כך נ־, נגמור אותו.	39
א' בר־אדון: אה, א־ איך אתם פותרים את בעיית התרגום ש־, אה, הזכרת קודם. אתם	40
בוחרים לכם, מחליטים על אה, רפרטואר מסוים,	41
ח' רובינא: = נכ־, כן.	42
א' בר־אדון: אפשר לומר לשנה הקרובה, לשנתיים הקרובות, או משהו כזה.	43
ח' רובינא: = כן, אבל לפעמים באמצע השנה מ־ מ־ משנים את ה־, את התוכנית, ואם בא,	44
פתאום מחזה, ש־, או מחזה אחד לא מצליח, וצריך תִּכְפֵּף ומייד להכניס אחר,	45
או מחזה לפעמים שצריך רק, מממ, של אה, כמה אנשים, לא מחזה גדול, לא	46
תמיד אפשר לבצע מחזה גדול, שדורש אה, סצנות של המון ו־ כך הלאה. אז,	47
[נאנחת] כן? מה רצית לדעת, ביחס לתרגום?	48
א' בר־אדון: = [לא נשמע] לא, לא, אני [לא נשמע] אם אתם פונים אל אדם מסוים שאתם	49
יודעים שיש לו, אה, זיקה, או כישרון בשטח מסוים? [ממשיך לפרט, אך לא	50
נשמע]	51
ח' רובינא: = נו, כמובן, יש מי ש־, מי שמצליח יותר מ־, משפה זו או אחרת. ו־, אה, פונים	52
אֶליהם, ומתרגמים את זה.	53
א' בר־אדון: אה, בוודאי היו לך כבר כמה פעמים מקרים שאת השווית, את ה־ מקור, אה,	54
את,	55
ח' רובינא: = כן, כן.	56
א' בר־אדון: = את התרגום העברי אל ה־ מקור.	57
ח' רובינא: = או... [מדברים יחד] או, לא פ־, לא פעם יש צרות.	58
א' בר־אדון: = ספרי משהו מן ה־ מקרה.	59
ח' רובינא: = לא פעם יש צרות גדולות. [צוחקת] לא, אינני יכולה עכשיו.	60
א' בר־אדון: = ודאי יש קוריוזים רבים בעיניך.	61
ח' רובינא: = יש קוריוזים הרבה. אינני, אינני יכולה זה לעשות. עכשיו. קוריוז אחד שתִּכְפֵּף	62
בא לי למחשבת.	63
א' בר־אדון: אבל, זה, קרה, מפעם לפעם.	64
ח' רובינא: = מה, כן, כן, כן,	65
א' בר־אדון: = שאתם מגלים, לאחר אה, מעשה. לרוב זה לאחר מעשה, ש־,	66

ח' רובינא :	= לא, בזמן העבודה.	67
א' בר־אדון :	= בזמן העבודה, לאחר מעשה התרגום, ש',	68
ח' רובינא :	= משהו, לא. כן, כן. אז אם ה', טוב, אם המתרגם הוא על ידנו, והוא יושב	69
	איתנו ואנחנו, והוא נוח,	70
	[00: 05: 00]	71
	יש גם, מתרגם, שהוא נוח, <אבל> זה לא תלוי גם בכישרונו וגם ב', ב',	72
	בידיעותיו; זה פשוט אדם נוח בעבודה, כמו הקומפוזיטור, כמו, כמו הצייר	73
	ופך הלאה. אז, אם יש אדם כזה, כמו למשל, ה' אה, אלטרמן, או שלונסקי,	74
	שהוא <<ז'ונגלור>> [צרפתית: ז'ונגלר=להטוטן], באמת, ב', ב', אתה יודע	75
	מה זה.	76
א' בר־אדון :	אהה.	77
ח' רובינא :	והוא, אה, הוא, מבין, יש לפעמים אה, ש', אה, בקריאה, כשאתה קורא,	78
	בעיניים, אז אה, שפה יפה. אבל כשאתה מתחיל לדבר, לא טוב, לפ', לא הכול	79
	נוח לבטא. למשל, מילה שגומרת, שנגמרת בלמ"ד ואתה מתחיל בלמ"ד, אז ה'	80
	צריך לשנות איכשהו, הם תכף ומייד מוצאים אה, מוצא ו', ו', מתרגמים את	81
	זה בצורה אחרת. יש לפעמים אפילו למשל, ש' אלטרמן, תרגם לנו, לל' לא	82
	מחזה אחד, תרגם את פְּדָרָה, של רְסִין,	83
א' בר־אדון :	= רסין.	84
ח' רובינא :	שיחקתי את פדרה. ובכן, הוא, הוא לא בא להתווכח, אם אני אומרת לו ש'	85
	נָתַן פה, ו', משהו, תכף מ', אבל, אבל כשהוא מדפיס את המחזה, הוא מדפיס	86
	כמו שהוא תרגם אותו. [ב"א צוחק] כן. ואני מבינה אותו, קָמוּבֵן. קָמוּבֵן	87
	הספרותי, התרגום שלו מעולה יותר מזה מה שנוח לי לבטא. אבל הוא הולך	88
	לקראת המְשֶׁחֶה, ה' שחקן. הוא מבין אותו. ויש כאלה שעומדים על קוצו של	89
	יו"ד ו', ו', וככה זה, ולא אחרת. והוא מתחיל להתווכח ולהוכיח שככה זה.	90
א' בר־אדון :	קשה לי באמת לחשוב על שני, על אנשים אחרים, פרט לשניים אלה, שיהיו כל	91
	כך אה, גמישים <מאוד>.	92
ח' רובינא :	= לא, יש עוד, יש עוד.	93
א' בר־אדון :	= יש עוד?	94
ח' רובינא :	= הרבה אה, מחזות אה, תרגם לנו בזמנו אבִיגדור המאירי.	95
א' בר־אדון :	אהה.	96
ח' רובינא :	= אה, הרבה מחזות, אה, אה, בזמן האחרון אני באמת אינני זוכרת. יש, יש	97
	עוד מתרגמים. אני פ-שוט לקחתי את המעולים ביותר. [צוחקת]	98
א' בר־אדון :	כן, הם, הם באמת אה, מצוינים, אה, שניהם, ואנחנו גם אה, ניפגש עם אה,	99
	שניהם.	100
ח' רובינא :	= כן, כן.	101
א' בר־אדון :	= אה, הזכרת את העניין הזה ש' הוא דבר מעניין לעצמו, שלמשל, אלטרמן,	102
	אה, סיפק לך תחליף, לצורך ה' הצגה,	103

104	ח' רובינא :	= כן.
105	א' בר־אדון :	= אבל לצורך ה' הדפסה,
106	ח' רובינא :	= כן. אה, הדפיס את זה,
107	א' בר־אדון :	= הוא השאיר,
108	ח' רובינא :	= כן, כן.
109	א' בר־אדון :	= את מה שהוא, אה, את הד', את הדבר שהוא חשב עליו תחילה.
110	ח' רובינא :	= כן, כן, כן.
111	א' בר־אדון :	האם אה, יכ', יש גם מצב אה, ביניים, [לא ברור] שנוגע גם לך. וזהו, למשל
112		עניין של קריאה, לא רק הצגה, אלא גם של קריאה אומנותית.
113	ח' רובינא :	= כן.
114	א' בר־אדון :	= בוודאי, האם קרה פעם דבר כזה, ש' לצורך קריאתך האומנותית,
115	ח' רובינא :	= לא. לא,
116	א' בר־אדון :	= אַת,
117	ח' רובינא :	= אני צריכה להסתגל לזה מה שכתוב. אם אני קוראה מן הספר, אם אני
118		קוראה, זה, כן.
119	א' בר־אדון :	= אם כן,
120	ח' רובינא :	= קראתי הרבה,
121	א' בר־אדון :	= בקריאה את קוראת, את היית מקבלת את הטקסט ה' מקורי.
122	ח' רובינא :	= כן, כן, כן. אני קראתי לא פעם מ', מ', שיריו של אלתרמן מ'הטור
123		השביעי'. אה, אהבתי מאוד, גם, גם עכשיו אוהבת את שי', שירתו. ו' אה, נו!
124		שם הכול אה, מובן ויפה.
125	א' בר־אדון :	אה, האם הזדמן לך לקרוא, את קראת כל כך הרבה, וקריאתך הרי באמת,
126		יוצאת מהכלל, יוצאת מהכלל.
127	ח' רובינא :	= בלי, בלי מחמאות.
128	א' בר־אדון :	= אמרי נא לי. האם הזדמן לך, אינני זוכר אם קראת גם שירי, ילדים.
129	ח' רובינא :	אה, מעט. לצערי מעט. אני אהבתי מאוד את השירים של קדיה מולודובסקי,
130		אתה מכיר אותה <ודאי>.
131	א' בר־אדון :	= כן, נ', נדמה לי שמשוהו מזה את קראת.
132	ח' רובינא :	= כן, של מרים,
133	א' בר־אדון :	= אני לא <כל כך> [לא ברור] יגלגלו של מעילי נדמה לי, או משוהו כזה.
134	ח' רובינא :	= כן, משוהו מסוג זה, כן. אהבתי ואוהבת את המי', את ה' שירים של זאב.
135	א' בר־אדון :	= זאב, כן.
136	ח' רובינא :	= זאב.
137	א' בר־אדון :	איזה מרים ילן, את חושבת?
138	ח' רובינא :	מרים ילן שטקליס, כן.
139	א' בר־אדון :	א', אני מצאתי, ש' השירים של מרים ילן, הם הַמ' מְלוּדִיִּים ביותר, הם ה',
140	ח' רובינא :	= כן.

א' בר־אדון :	= בעלי המקצב ה', ה', יפה ביותר מבחינת ה' ילדים. את מסכימה עם <זאת>?	141
ח' רובינא :	= אני חושבת, כן, אני אוהבת מאוד את שיריה, ו', אה, אלה הם שירי ילדים	142
	שהם גם בשביל מבוגרים. [צוחקת] הייתי אומרת.	143
א' בר־אדון :	כן, זאב אומנם פעם אמר לי,	144
ח' רובינא :	= כן?	145
א' בר־אדון :	= אה, הוא אומר כך: "אני כותב, שירים לילדים, שייהנו מהם בילדותם ויבינו אותם כש־ יגדלו".	146
		147
ח' רובינא :	כן, ו־ וככה הוא, באמת.	148
א' בר־אדון :	זה נכון?	149
ח' רובינא :	כן, כן.	150
א' בר־אדון :	במידה מסוימת.	151
ח' רובינא :	כן. [צוחקת]	152
א' בר־אדון :	= במידה מסוימת. אה, השירים של ילן, נדמה לי שהם יותר אה, אה, קצובים,	153
	כך.	154
	[00: 10: 00]	155
ח' רובינא :	קשה לי לדון. [צוחקת במעין התנצלות] אני אוהבת את אלה ואת אלה, כ־ לפל אחד יש המקום שלו בלב.	156
		157
א' בר־אדון :	כן?	158
ח' רובינא :	מממ.	159
א' בר־אדון :	מ', מה דעתך על ה' דיבור אה, העברי, מבחינת האינטונציה, זה ודאי דבר ש־,	160
	ש־, גורם לך אה,	161
ח' רובינא :	= אני אגיד לך,	162
א' בר־אדון :	= לא מעט, <סבל>.	163
ח' רובינא :	= בזמן האחרון, אה, יש לי ויכוחים, אה, לעיתים קרובות; אם מדובר על מחזה ממ', מודרני, לא קלסי, מודרני, או מתורגם, ה' רוב אה, דורשים עכשיו ס־, אה, דיבור, כמו שהם אומרים, דיבור פשוט. אני אינני יכולה להסתגל, אה, אינני, אני נגד מליציות, אני לא בעד מליצות, אבל אני שואפת, פשוט אפשר לומר, נחשפת, ל־ אה, לעברית, נכונה. לעברית יפה. ולא להעביר על הבמה את אה, לְשון, את לשון דיזנגוף או, השוק, בשעה שאין זה, סלנג, אם, אם אני צריכה להציג טיפוס, אני צריכה לתת לו את השפה שלו, אבל ל־, להכניס אל תוך, אה, להכניס על הבמה את השפה הזאת, ה', ה', כמו שאני קוראת לה 'דיזנגופית', אני לא הייתי רוצה. ו־ אה, לעיתים, קרובות אה, נ־, נזדמן לי להתווכח על אה, אה, נושא זה.	164
		165
		166
		167
		168
		169
		170
		171
		172
		173
א' בר־אדון :	א־, נתאר לנו שהייתם צריכים לעשות משהו, שהייתם מחליטים, לקחת משהו מ־, נאמר משל ס־ יזהר. הייתם מ־, בכלל מקבלים אה, דבר כזה?	174
		175
ח' רובינא :	כן.	176
א' בר־אדון :	כן?	177

178	ח' רובינא :	אני חושבת, אני הייתי בעד, כמובן.
179	א' בר־אדון :	כן?
180	ח' רובינא :	<אבל>, כן.
181	א' בר־אדון :	למרות אה, המידה היתרה של אה, סלנג <מה>, בִּי, בדיבור, של ה' גיבורים.
182	ח' רובינא :	זה, שם אה, שם מוצדק הסלנג.
183	א' בר־אדון :	אני מסכים איתך, אני רק, אה,
184	ח' רובינא :	= שם מוצדק, כמובן. אני לא יכולה, אינני יכולה לשכוח את ה'חֶרְפֶּת', אה,
185		אה,
186	א' בר־אדון :	= 'חֶזְעָה'.
187	ח' רובינא :	[מההרת] <נפלא>. אני, [נאנחת], אני מצטערת <מאוד>.
188	א' בר־אדון :	= אני, יש לנו עוד שתי דקות על ה' סרט, אז אולי פשוט נגמור אותו.
189	ח' רובינא :	טוב, בבקשה.
190	א' בר־אדון :	= נגמור את ה' צד. אה, ה' קשר, בין ה' סופר לבין ה' אומן, במקרה שלכם, הוא
191		כל כך אה, אמיץ, ואתם למעשה חיים גם את אה, חיי הספרות ה' עברית.
192	ח' רובינא :	= כן.
193	א' בר־אדון :	= ונוסף לזאת חיים את כל ההווי אה, ה', אה, עברי. אה, ה', האם את, אה,
194		חושבת, שיש אה, צורך, באיזה שהוא הידוק של ה' יחסים בין הסופר לבין
195		האומן, אה, באופן מיוחד?
196	ח' רובינא :	= זה מובן מאליו, זה מובן מאליו. אה, אה, הידוק בְּזִמְנָן, ב', כשאנחנו עובדים,
197		כמובן, שיש, שיש, מוכרח להיות ההידוק הזה.
198	א' בר־אדון :	מה בדבר הדור ה' צעיר? האם קמו, אני לא הייתי בארץ שנים אחדות. קמו
199		דורות אה, צעירים, זה לא לפרסום, דורות,
200	ח' רובינא :	= אל תשאל אותי.
201	א' בר־אדון :	= דורות, האם הדור הצעיר, כמובן <אני שוב> מעוניין מ' הבחינה הלשונית ב'
202		עיקר, אבל גם, האומנותית.
203	ח' רובינא :	= אה, הם טוענים שאצלם היא השפה כמובן טבעית, "אנחנו סברס, אנחנו",
204		אה, זה לא, זה לא קשור עם כישרונו של השחקן או השחקנית, כמובן. השפה
205		אומנם חיה. מדוברת. אבל אה, אני נוכחת ל', אה, לעיתים קרובות אה,
206		שידיעת השפה, אצלנו הוותיקים, היא גדולה, יותר, דווקא אלה שלמדו
207		ברוסיה. אני למשל יודעת לנקד אה, יותר טוב מהסופר שנתן לי את החומר
208		שלו. כל 'א' [תנועת a] זה אצלה קמץ או זה. [צוחקת]
209	א' בר־אדון :	אין, אין אין אצלנו תרבות, של ידיעת אה, הלשון, זאת אומרת, אצל
210		הצעירים.
211	ח' רובינא :	= אולי דווקא, אולי אה, אולי דווקא מפני שלא ידענו את השפה, אנחנו
212		מוכרחים היינו לשים לב גם, ל', אממ, לדעת אותה גם, אה, אני התחלתי
213		לכתוב בלי שגיאות מוקדם מאוד. באמת מוקדם. באותו ז' [מנקה את גרונה],
214		באותו זמן שפה יש בוגרי אה, תיכון שכותבים בשגיאות אוטוגרפיות.

215	א' בר־אדון :	או, הם מצויים לרוב, הם מצויים לרוב.
216	ח' רובינא :	= זהו.
217	א' בר־אדון :	אה, מה בדבר הדיקציה, והאינטונציה בכללותה, של ה', מה, של הנוער
218		בכללו, ושל אלה שבאים אליכם אה, באופן מיוחד.
219	ח' רובינא :	אה, יש שצריך הרבה אה,
220		[00: 15: 05]
221		תְּשׁוּמַת לב, כדי להרגיל אותם לא למהר בדיבור כל כך. [צוחקת] אני
222		לפעמים בכוונה אומרת ל' אחד, אחת כאלה. "סליחה לא הבנתי. מה רצית
223		לומר?
224		[צוחקים]
225	א' בר־אדון :	והם מבינים את הרמז הדק?
226	ח' רובינא :	= כן, הם כבר מבינים, כן. או עם הרי"ש, [אחורית, ענבלית] באים עם הרי"ש.
227	א' בר־אדון :	את זאת הם מסגלים להם במשך הזמן.
228	ח' רובינא :	כן, פשוט לומדים.
229	א' בר־אדון :	מה בדבר החינוך האומנותי בבתי הספר?
230	ח' רובינא :	או, זה אינני יכולה לומר שום דבר.
231	א' בר־אדון :	= מת, האם יש לכם, איזה שהן, דעות,
232	ח' רובינא :	= לא לכם. לי אין. [צוחקת]
233	א' בר־אדון :	= לך אין, אה, דעות, בעניין זה.
234	ח' רובינא :	= לא.
235	א' בר־אדון :	= ה', אה, לא, לא נעֶשֶׂה כאן הרבה בשטח אה, זה. אחרת,
236	ח' רובינא :	= מה זאת אומרת הרבה?
237	א' בר־אדון :	= בשטח הטיפוח,
238	ח' רובינא :	= מדוע? לומדים, לומדים.
239	א' בר־אדון :	= כן?
240	ח' רובינא :	= כן. יש, יש בתי ספר. מה ש' אה, חורה לי, לומדים אה, לומדים כל מה ש'
241		נחוץ לשחקן, בשביל לשחק. תורת המשחק, התעמלות, הצגת הקול, סיף ו', ו',
242		כל מיני דברים. מה שלא לומדים במידה מספקת, הגישה לתיאטרון, לקרשים.
243		אנחנו ניגשנו בדחילו ורחימו; באמת, בלי מליצה, [המ"ם בשווא נח] נְפֹה, פה
244		על פי רוב, זה, זה, יש בעלי כישרונות, כמובן, אני אינני שוללת את זה, יש
245		בעלי כישרונות בין הצעירים. אבל על פי רוב, זהו תכלס.